

**Міністерство освіти і науки України**  
**Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Суми)**  
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності  
**Департамент соціального захисту населення**  
**Сумської обласної державної адміністрації**  
**Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації**  
**Сумський обласний центр соціальних служб**  
**Громадська організація «Ліга сучасних жінок»**  
**Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Суми)**  
кафедра педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту  
**Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ)**  
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи  
**Східноукраїнський національний університет**  
**імені Володимира Даля (Сєверодонецьк)**  
кафедра практичної психології та соціальної роботи  
**Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів)**  
кафедра соціальної роботи  
**Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (Ніжин)**  
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи  
**Черкаський державний технологічний університет (Черкаси)**  
кафедра соціального забезпечення  
**Тернопільський національний педагогічний університет**  
**імені Володимира Гнатюка (Тернопіль)**  
кафедра соціальної роботи, спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності  
**Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Харків)**  
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки  
**Криворізький державний педагогічний університет (Кривий Ріг)**  
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи  
**Природничо-гуманітарний університет імені Яна Длугоша**  
**(Ченстохова, Республіка Польща)**  
кафедра соціальної політики, соціальної роботи і туризму  
**Молдовський державний університет (Кишинів, Республіка Молдова)**  
докторська школа соціальних і педагогічних наук

# **СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ГРОМАДИ**

***Матеріали***  
***III Всеукраїнської науково-практичної конференції***  
***з міжнародною участю***

01-02 червня 2021 року, м. Суми

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради  
Сумського державного педагогічного університету  
імені А.С. Макаренка  
(протокол № 13 від 22.06.2021 р.)*

**Редакційна колегія:**

- А.О. Полянничко* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка;  
*О.М. Полякова* – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка, голова ГО «Ліга сучасних жінок»;  
*О.В. Знобей* – викладач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка;  
*Є.В. Стеценко* – старший лаборант кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка.

**С69** Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (01-02 червня 2021 року, м. Суми). – Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. – 310 с.

Збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади».

У збірнику розглядаються технології соціально-педагогічної, психологічної, корекційної та соціокультурної підтримки сім'ї і дитини у вітчизняному та зарубіжному контексті; партнерство державних та громадських організацій у сфері надання соціальних послуг сім'ї та дитині; гендерний підхід як засіб оптимізації соціальної підтримки і соціально-правового захисту сім'ї та дитини; підготовка фахівців соціальної та соціокультурної сфери до соціальної підтримки сім'ї та дитини.

**УДК 316.356.2:316.61:37.013.42(063)**

© Колектив авторів, 2021

© ФОП Цьома С.П., 2021

## ЗМІСТ

### Секція 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

<b>Атрощенко Н. М.</b> ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА БАТЬКІВ ЯК ОСНОВА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ .....	10
<b>Бажок А. В., Полякова О. М.</b> АБОРТ У НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	13
<b>Бойко П. В., Пономаренко Л. І.</b> МЕТОДИ ТА ФОРМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ .....	17
<b>Вакуленко О. В.</b> РОЛЬ РОДИНИ В АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ.....	20
<b>Василюк Т. Г.</b> СОЦІАЛЬНО-МОЛОДІЖНА РОБОТА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ .....	23
<b>Волкова А. А., Знобей О. В.</b> ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ .....	25
<b>Гайдар Т. А., Гончаренко О. В.</b> КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК МЕТОД НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ .....	28
<b>Гонтар В. В., Знобей О. В.</b> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ .....	31
<b>Губар О. Є.</b> РОЗВИТОК ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ .....	34
<b>Гужва А. А.</b> СОЦІАЛЬНА ПОМОЦЬ СЕМЬЯМ С ДЕТЬМИ, КОТОРЫЕ ПОТЕРЯЛИ КОРМИЛЬЦА .....	38
<b>Джиквас А. О.</b> ВПЛИВ СОЦІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА КОРЕЛЯЦІЙНИЙ АНАЛІЗ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПОБУДОВИ.....	40
<b>Журба І. О.</b> НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ З МЕТОЮ АДАПТАЦІЇ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ АТО/ООС .....	42
<b>Зінченко Т. В.</b> ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ОТГ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД .....	45
<b>Івашина Л. П.</b> ПІДТРИМКА СІМ'Ї У ПРОЯВАХ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ .....	49
<b>Івашко В. В.</b> СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ В УКРАЇНІ .....	51

<b>Кива А. В., Рижанова А. О.</b> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ .....	54
<b>Кирпань Е. В., Клочко О. О.</b> ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДОПОМОГ ЛЮДЬМ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ .....	58
<b>Клочко О. М., Клочко О. О.</b> АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСВІДУ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ .....	62
<b>Конончук А. І.</b> ПРОФІЛАКТИКА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ТА БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ГРОМАДІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ У КОНТЕКСТІ ГЕНЕЗИ ВИРІШЕННЯ .....	65
<b>Лях Т. Л.</b> ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ .....	69
<b>Макаренко С. Р., Пономаренко Л. І.</b> КІБЕРБУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА .....	72
<b>Макаренко Ю. А., Знобей О. В.</b> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ ТИПАМИ СІМЕЙ .....	75
<b>Матяш Д. О., Полякова О. М.</b> ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ .....	79
<b>Нікітіна В. О., Пономаренко Л. І.</b> ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ .....	82
<b>Олійник Г. М.</b> ВПЛИВ НАСИЛЬСТВА НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ СІМ'Ї ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ .....	86
<b>Останіна Н. С.</b> СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ .....	89
<b>Прудник В. В.</b> СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ КОЛЕДЖУ .....	93
<b>Романченко Є. Б., Полякова О. М.</b> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ .....	95
<b>Сафронова Д. А., Панасюк В. Ю.</b> БЛАГОДІЙНІСТЬ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ І ПІДТРИМКИ БАТЬКІВСТВА І ДИТИНСТВА НА РІВНІ ГРОМАДИ .....	99
<b>Сім'ячко А. В., Пономаренко Л. І.</b> ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ .....	101
<b>Спіріна Т. П.</b> ОЦІНКА ПОТРЕБ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ .....	104

3. Звіт Служби у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації про виконання Програм за 2018 рік. URL: <http://ssd.cg.gov.ua/index.php?id=28126&tp=1&pg>
4. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод посіб./за ред. Зверєвої І.Д., Петрочко Ж.В. Київ: Видавничий дім «Калита», 2010. 376 с.
5. Про затвердження Державної програми подолання дитячої безпритульності та бездоглядності на 2006-2010 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 р. №623. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/623-2006-p>

**Лях Т. Л.,**

*кандидат педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри соціальної педагогіки  
та соціальної роботи Інституту людини,  
Київський університет імені Бориса Грінченка*

## **ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ**

За останнє десятиріччя Україна зробила важливий поступ в розбудові нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності.

У Законі України «Про волонтерську діяльність» визначено, що волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Також визначені принципи, на яких ґрунтується волонтерська діяльність, а саме: законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості [2].

Прийнятий у 2011 р. цей закон піддався серйозній критиці з боку державних організацій соціальної сфери та організацій громадянського суспільства. Фахівці численних організацій долучилися до адвокаційної кампанії Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» із внесення змін та доповнень до згаданого закону.

У 2015 році до Закону України «Про волонтерську діяльність» було внесено ряд змін, що дозволили: відхилити необхідність реєстрації у Міністерстві соціальної політики України статусу «волонтерської організації» для організацій, які залучають до своєї діяльності волонтерів; знизити вікові обмеження для волонтерів дітьми з 16 до 14 років; відмінити необхідність обов'язкового страхування тощо.

Важливо зазначити, що у 2016 році Указом Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» [3] затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства. Визнано, що одним із напрямів реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 рр. є створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці, окресливши опрацювання питання щодо участі

України в Європейській конвенції про довгострокову волонтерську службу, одним із завдань стимулювання волонтерської діяльності.

У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні [5] зазначено, що одним із завдань громадянської освіти є формування активної життєвої позиції, здатності до громадських ініціатив і волонтерства та про те, що волонтерська діяльність є одним з основних змістових напрямів громадянської освіти.

За оцінками експертів [5], долучених до створення Карти правових реформ для громадянського суспільства в Україні, регулювання волонтерської діяльності в нашій країні є досить ліберальним і сприятливим. Однак, не дивлячись на внесені зміни та доповнення до Закону України «Про волонтерську діяльність», є проблеми, що потребують вдосконалення його норм задля створення ще більш сприятливих умов для розвитку волонтерського руху та безперешкодного забезпечення волонтерської діяльності у громадах з різними групами отримувачів соціальних послуг.

Отже, на думку експертів, проблемними питаннями лишаються такі: вікові обмеження щодо осіб, які здійснюють волонтерську діяльність, та низький рівень залучення дітей до здійснення волонтерської діяльності; неналежний рівень базової державної підтримки осіб, які займаються волонтерською діяльністю; недостатній розвиток напрямів та форм волонтерської діяльності онлайн; відсутність фінансової підтримки проєктів щодо провадження волонтерської діяльності з державного і місцевих бюджетів; відсутність державної цільової програми сприяння розвитку волонтерської діяльності.

Так, однією з проблем забезпечення волонтерської діяльності в Україні є недосконалість механізму страхування життя осіб, які здійснюють волонтерську діяльність, та відшкодування їм витрат, пов'язаних з нею. Не дивлячись на те, що до попередньої версії Закону України «Про волонтерську діяльність» [2] у 2015 році вже нами вносилися суттєві зміни, якими було передбачено, що організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, мають право страхувати життя і здоров'я волонтерів на період провадження ними волонтерської діяльності відповідно до Закону України «Про страхування» [4] та відшкодовувати волонтерам витрати, пов'язані з наданням ними волонтерської допомоги, передбачені статтею 11 цього Закону (стаття 5). Тим не менш, механізм відшкодування коштів на проїзд, житло, отримання візи, харчування, поштові і телефонні послуги, є досить бюрократизованим та потребує від волонтера великий перелік підтверджуючих документів.

Негайно слід вирішувати і проблему вікового обмеження щодо осіб, які здійснюють волонтерську діяльність. Так, відповідно до абзацу другого частини першої статті 7 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Особи віком від 14 до 18 років здійснюють

волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника. Особи віком від 14 до 18 років не можуть надавати волонтерську допомогу за напрямками, визначеними абзацами восьмим та дев'ятим частини третьої статті 1 цього Закону, а також у медичних закладах.

Ця норма Закону України «Про волонтерську діяльність» [2] щодо вікових обмежень дозволяє особам, починаючи з 14 років здійснювати волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника значно обмежує право осіб із частковою дієздатністю (до досягнення 14 років) здійснювати волонтерську діяльність.

Варто зауважити, що такі вікові обмеження спричинюють незадовільний рівень залучення дітей до волонтерської діяльності. І, якщо не можна відповідно до норм Цивільного кодексу України знизити цей віковий поріг, то варто подбати про те, щоб школярі отримували інформацію щодо основ волонтерської діяльності з факультативних спецкурсів, виховних годин. Це б сприяло формуванню культури волонтерства, розвитку соціальної активності та мотивуванню до цього виду діяльності у майбутньому у дітей.

На жаль, у чинному українському законодавстві відсутнє нормативне визначення терміну «волонтерська діяльність онлайн» і розвитку такого виду волонтерства не приділяється належна увага. Хоча умовах діджиталізації онлайн-волонтерство набирає популярності у світі і є різновидом волонтерської діяльності, що дозволяє дистанційно взаємодіяти по всьому світу за допомогою мережі Інтернет. Умови пандемії COVID-19 диктують такі реалії – багато людей потребує комунікації онлайн, онлайн підтримки, онлайн супроводу тощо. Такий вид волонтерської діяльності дозволяє залучати до неї, зокрема, певні групи немобільних та маломобільних громадян (особи з інвалідністю, які мають проблеми з пересуванням; люди похилого віку; особи, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною; особи, які не мають можливостей на вільне пересування тощо). Відповідно, органам місцевого самоврядування та організаціям громадянського суспільства слід звернути увагу на цей вид волонтерства та вивчити міжнародний досвід організації онлайн-волонтерства в організаціях різного типу. Онлайн-волонтерство може стати важливим людським ресурсом для розвитку новостворених територіальних громад, стати у нагоді під час пошуку найкращих форм та методів роботи, розробки ефективного дизайну системи соціальних послуг.

Наразі, актуальним залишається питання запровадження конкурсів проєктів, спрямованих на розвиток волонтерського руху, покращення менеджменту волонтерської діяльності, формування культури волонтерства серед різних верств населення в громадах. А також слід зазначити, що національному рівні відсутня програма сприяння розвитку волонтерської діяльності, яка б містила фінансування заходів на підтримку заходів організацій громадянського

суспільства, закладів освіти, та інших організацій і установ, спрямованих на розвиток волонтерства. Для вирішення цієї проблеми було б доцільно створити цільову Програму інституційної підтримки розвитку волонтерської діяльності в Україні та передбачити видатки державного бюджету на її реалізацію.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. *Карта правових реформ для громадянського суспільства в Україні. Київ, 2020. 162 с.*  
URL: <https://docs.google.com/document/d/1PKfk4ynyxzkyAgCpv1uer1BFgr0xbDEH35lzgFZawVk/edit> (дата звернення: 02.01.2021).
2. *Про волонтерську діяльність. Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI.*  
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3236-17> (дата звернення: 05.01.2021)
3. *Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26.02.2016 р. № 68/2016.*  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#Text> (дата звернення: 04.01.2021).
4. *Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № № 86/96-ВР : станом на 17 черв. 2020 р.*  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 02.01.2021).
5. *Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : Розпорядження від 03.10.2018 р. № 710-р.*  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-р#Text> (дата звернення: 11.01.2021).

**Макаренко С. Р.,**

*студент спеціальності 232 Соціальне забезпечення,  
Сумський державний педагогічний  
університет імені А. С. Макаренка*

**Пономаренко Л. І.,**

*кандидат педагогічних наук,  
старший викладач кафедри соціальної роботи  
і менеджменту соціокультурної діяльності,  
Сумський державний педагогічний  
університет імені А. С. Макаренка*

## **КІБЕРБУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА**

На сьогоднішній день, інтернет став невід'ємною частиною людського життя. Через його функціональність, право на доступ до інтернету стало частиною резолюції ООН [9]. Станом на червень 2019 року, інтернетом користувались 74% населення України, тобто 24,8 млн осіб [2].

За даними опитування соціологічної компанії Socis, українці, в середньому, витрачають на соціальні мережі 139 хвилин. Чим молодше користувач – тим більше часу він проводить в інтернеті [8]. Найактивнішими користувачами інтернету є українці віком від 15 до 24 років [5]. Через певний рівень анонімності, в мережі виник новий тип морального насильства над людьми – кібербулінг.